Les arts contemporànies en els llibres d'imatges per a infants II

Rosa Mut

Sánchez Ru

Reprenem el tema de la il·lustració com a transmissora d'una cultura visual infantil des d'un altre angle i amb uns altres conceptes dels que ja vam presentar a l'anterior número de Faristol.

Doc. 6437

Sovint ens sorprenen les coses que saben els més menuts –segurament de manera desmanegada, com si els seus coneixements caminessin a saltirons, a mercè dels *inputs* més diversificats–, i ens preguntem: i què en sap aquest marrec, d'en Miró ni dels colors que feia servir, ni dels gratacels de Nova York, ni de les gòndoles venecianes?, i... com és que ho sap?

No hi ha cap dubte que en estar immersos en l'allau d'imatges que proporciona la televisió, el vídeo i els jocs informàtics, els nens i les nenes veuen cada dia moltes imatges i en senten parlar més.

És probable que molts dels seus coneixements procedeixin de la televisió que, –pel que sembla és el mitjà de més impacte i el més freqüentat–, és a dir, d'unes imatges captades de manera instantània i fugissera i de comentaris igualment semiperduts. De resultes, els nens i les nenes catalans veuen amb freqüència imatges el significat de les quals és explicat en llengües que encara no dominen, però tot i això voldríem creure que les espurnes que van desprenent tenen la virtut de desvetllar-los la curiositat i de fer-los créixer en el subconscient la impressió que hi ha coses que els han agradat i seduït, de les quals algun dia arribaran a saber més.

Però mentre que el dia de fer-se grans i autònoms per triar no arriba, i com que, televisió a part, sabem que hi ha altres maneres d'accedir al món de les imatges i de la creativitat, hem de creure que moltes de les coses que saben els infants és perquè les han conegut i interioritzat –si n'han tingut l'oportunitat– a partir de les impressions i els impactes visuals que han experimentat guiats de la mà càlida i afectuosa dels adults que els han introduït en l'observació pausada i en la reflexió tranquil·la i plaent de les pàgines ben dibuixades, perfectament documentades i sovint acolorides dels llibres il·lustrats. I ni que les imatges que contenen procedeixin d'una realitat òbviament recreada o reinterpretada pels il·lustradors, no ha de sorprendre que nens i nenes hagin vist en els llibres d'imaginació actuals la representació dels objectes més de moda

Els gossos van aprofitar l'ocasió i es van menjar les sobres. També van llepar les restes de les begudes escumoses.

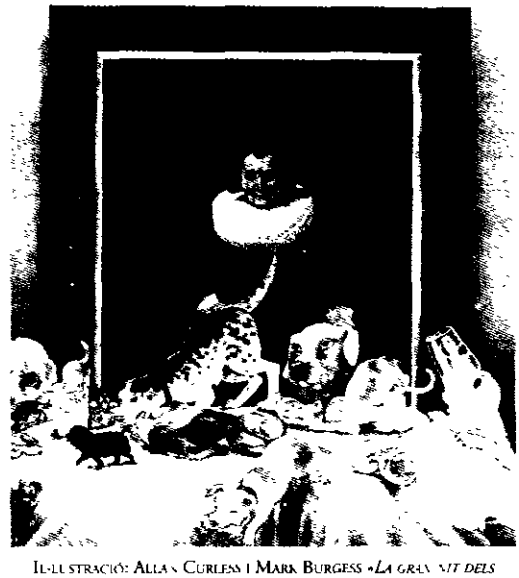

Il·lustració: Allan Curless i Mark Burgess «*La gran nit dels gossos*» Editorial Serres

Faristol, 2001. Nº 40

de bracet de l'espai geogràfic més perenne i llunyà; el fet històric més recent al costat dels esdeveniments remots de la prehistòria; la immensitat de l'espai sovint poblada pels enginys tècnics més sofisticats o la història del transport, i la del vestit; tot, això sí, passat pel sedàs de l'expressió estètica que cada artista sap imprimir a les seves creacions.

En fer un repàs atent a les publicacions recents, trobem en els llibres il·lustrats un caramull de referències plàstiques, musicals, arquitectòniques, fílmiques i de disseny, tant d'interiors com de mobiliari, com d'objectes de la més estricta actualitat. Imatges que artistes de tot el món han anat incorporant a les seves realitzacions. Referències que, quan van a parar a mans dels infants per ser objecte d'observació i conversa, afavoreixen que els nens i les nenes se sentin part activa del seu entorn.

Els llibres. Coneixements i imaginació

Llibres que juguen amb músics i pintors

Tot i que tenim el propòsit de no moure'ns dels llibres d'imaginació ni de l'àmbit de la publicació recent en català, farem una breu referència a uns títols que es troben a cavall entre la imaginació i els llibres de coneixements infantils. Són uns textos i unes imatges que han estat concebuts per apropar els infants al món de l'art, especialment a l'art pictòric. D'aquests destacaríem alguns títols editats per Serres, –tot i que s'hi troba a faltar més varietat d'autors i estils–, que aconsegueixen l'objectiu d'introduir els nens i les nenes en l'esfera creativa de l'artista per fer-los coneixedors de les seves obres, tant a través de la reproducció d'algunes pintures com de les recreacions dels mateixos il·lustradors. Veiem especialment interessants *Per l'amor d'Auguste* de Brenda V. Northerst; *Camille i els gira-sols* de Laurence Holt; *La gran nit dels gossos* de Meredith Hooper; *El museu de Carlota*; *Carlota descobreix els impressionistes* i *Carlota i les llavors de gira-sol* de James Mayhew.

A *Per l'amor d'Auguste* un osset de peluix adopta la personalitat de Renoir i, a mesura que va interpretant diferents èpoques de la vida del pintor, va mostrant les seves obres. *Per l'amor de Vincent* és un altre títol de la mateixa autora i del mateix estil.

A *Camille i els gira-sols*, l'autor presenta de la mà d'una petita història, també de caire biogràfic, l'encontre fortuït d'un infant, el protagonista de la narració, amb van Gogh, i pren aquesta trobada com a pretext per a donar a conèixer retalls de la vida de l'artista i part de la seva obra.

La gran nit dels gossos surt de la línia biogràfica i es decideix per reclamar l'atenció del lector sobre un tema subordinat present en diverses pintures: els gossos, els cans de tota mena que hi ha pintats als diferents quadres d'un museu. Els gossos, durant la seva nit, la nit dels gossos, prenen vida i surten dels quadres, es reuneixen per anar de festa, es van engrescant i s'ho passen d'allò més bé, però a l'hora de tornar a les cases respectives es confonen de quadre i s'organitza un gran enrenou.

I per últim els que, a parer nostre, són els més aconseguits i més atractius: la sèrie *El museu de Carlota, Carlota descobreix els impressionistes* i *Carlota i les llavors de gira-sol*. Una nena, la Carlota, va al museu i ara és ella qui entra als quadres, i en surt i té el privilegi de conèixer per dins les escenes que presenten. Fins i tot a *Carlota i les llavors de gira-sol*, no sols entra dins de les pintures sinó que trenca el gerro d'*Els gira-sols* de van Gogh, hi surt acompanyada d'una de les *Noies bretones ballant* de Gauguin, per fer un tomb per l'*Exterior de cafè nocturn* de van Gogh, s'entretenen jugant amb *Natura morta amb pomes i taronges* de Cézanne, per acabar fent-la petar amb les *Camperoles tahitianes* de Gauguin. Val la pena fixar-se en la riquesa del color, l'expressió riallera i juganera dels personatges, la barreja entre ficció i realitat. Es tracta d'un llibre que mostra una intenció clara per part de l'autor d'emetre un missatge en què la il·lustració tingués dues funcions: ornamental i narrativa, de manera que no és estrany que hagi aconseguit una bona conjunció de text i imatge, un resultat molt valuós en els llibres per als més menuts.

Arribats a aquest punt, i sense desmerèixer en absolut l'esforç d'algunes editorials per donar a conèixer als infants les obres de pintors i altres artistes, no podem estar-nos de lamentar la poca oferta que hi ha d'obres com aquestes a casa nostra, especialment si ho comparem amb països ben propers, sobretot amb França –per trobar un intent

semblant cal que ens remuntem a l'any 1992 quan l'editorial Destino va publicar la col·lecció *Els Artístics Casos d'en Fricandó*, realitzada per Montse Ginesta i Arnal Ballester amb el propòsit de fer arribar als més menuts diversos estils artístics a partir de la recreació d'aquests realitzada pel mateix il·lustrador–. Aplaudim la iniciativa del país veí de mancomunar d'alguna manera els museus de l'Estat a fi d'explotar el contingut de les seves pinacoteques mitjançant la cessió de drets per a la publicació de col·leccions específiques per potenciar en els infants el coneixement d'artistes i d'estils, a través de la lectura lúdica i del joc, i fem una crida per demanar que l'accés als fons dels nostres museus perquè arribar a publicar llibres propis semblants no sigui tan difícil.

Il·lustracions: Arnal Ballester *el Libro Mágico* Ediciones Destino

La il·lustració que documenta un tema també comprèn el camp de la música. En trobem una mostra en la col·lecció ***Un Àlbum Musical***, adreçada als més grandets i editada per Lóguez, en què les imatges descriuen amb profusió de detalls l'època i l'entorn dins els quals va transcórrer la vida de grans músics. Cada llibre inclou un CD.

Llibres que juguen amb les lletres

Dels llibres que juguen amb les lletres de l'alfabet, els alfabets o abecedaris il·lustrats, destaquem pel que té d'innovador l'***Abecedari de Diumenge***, de les valencianes Empar de Lanuza i Carme Grau, editat per l'Excma. Diputació de València que, tot i no ser de publicació recent, no pot faltar si es parla d'aquesta tipologia de llibres. Aquest àlbum de gran format, que ja incloïa l'any 1986 una colla de tècniques de llibre-joc i de collage ben remarcables, va constituir una gran aportació a les noves tendències plàstiques i artístiques de la literatura infantil catalana. Cada lletra de l'alfabet encapçala un petit poema dins el qual la caplletra es reforça i multiplica. En un moment en què l'ús de finestretes, llengüetes i desplegables s'ha estandardizat i mecanitzat a pleret, aquest llibre, en certa manera únic, desprèn una mena de tebior entranyable difícil de superar.

Per la seva originalitat, ***Es diu cos: vocabulari corporal per a nens i nenes*** de Pere Formiguera, Barcanova, que permet utilitzar i identificar el vocabulari referit al cos humà servint-se d'estupendes fotografies, un art poc explotat a casa nostra en els llibres per a infants. Aquest alfabet il·lustrat ofereix també al lector la possibilitat d'entrar en el camí sempre gratificant del folklore gràcies a un apèndix de literatura popular sobre el cos.

Molt didàctic i també il·lustrat amb bones fotografies, ***Beceroles: escriu amb objectes*** de M. Àngels Ollé, editorial Beascoa. L'autora proposa als infants que passin revista als objectes que tenen més propers i observin els que podrien tenir la forma d'una lletra, els dibuixin i es construeixin l'alfabet del seu entorn.

I encara un ***Abecedari***, Cruïlla, de tall modern,

que conté una singular proposta didàctica en què les lletres de l'alfabet encapçalen una idea que condueix l'infant, bon observador, a construir una petita història i a jugar amb els sons diferents d'algunes consonants. Una proposta que es complementa molt bé amb els dibuixos de to imaginatiu, de línia clara, de Marta Balaguer, que com li és habitual no s'està de reproduir-hi productes i objectes d'incorporació cultural recent per cridar l'atenció dels petits lectors i situar-los còmodament en la vida de cada dia. A destacar el fantàstic wolkman que llueix la vaca protagonista de la lletra V.

Dins aquesta línia de creativitat i de joc no pararem de desitjar que ben aviat se'ns tradueixi al català ***Petit musée*** de l'École des Loisirs (existeix la traducció al castellà), un alfabet il·lustrat, en principi d'allò més clàssic: paraula o frase que s'explica pàgina a pàgina mitjançant una imatge, amb la peculiaritat que la imatge icònica es basa en la reproducció d'un quadre o la d'un detall d'un quadre famós. És important assenyalar que per a la selecció d'imatges ha comptat amb il·lustradors tan interessats per mostrar l'art pictòric als infants com Grégoire Solotareff o Alain Le Saux. I posats

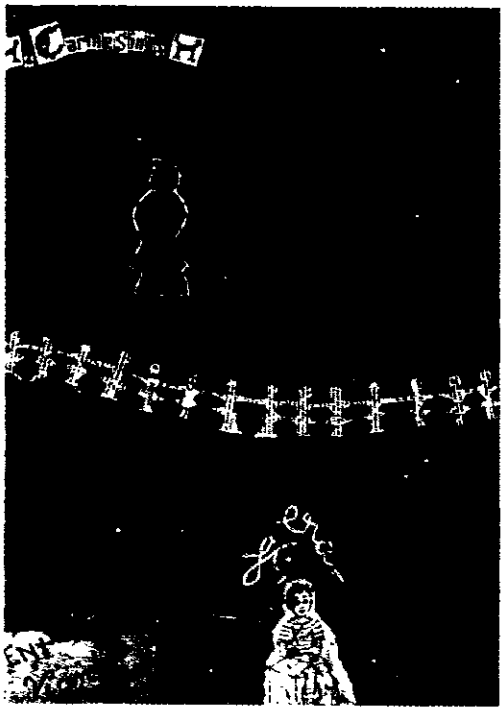

Il·lustració: Carme Grau «*Abecedari de diumenge*»
Excma. Diputació de València

a demanar, potser que ens editin ***Album***, de la mateixa editorial. Un alfabet il·lustrat com l'anterior però que per explicar el significat dels mots utilitza la reproducció de fotografies, seleccionades aquesta vegada per Gabriel Bauret i el mateix Solotareff. I ja posats a dir, també aniria bé que ens publiquessin, ***Alphabet,*** de Kvéta Pacovská, Ravensburger Buchverlag, ple de manifestacions gràfiques i artístiques riques i suggeridores. Val a dir que aquests tres títols, no traduïts al català –qui sap si a causa de l'eterna discussió entre qui opina que la relació entre la imatge i la realitat en els casos dels abecedaris ha de ser simple, clara i unívoca, i qui proclama que la polisèmia de les imatges estimula els infants a establir les relacions necessàries i importants entre les paraules i les coses–, estan a l'abast dels qui estiguin interessats a conèixer-los i a utilitzar-los en algunes biblioteques i centres de documentació.

Llibres que juguen amb les matemàtiques

Dels llibres que introdueixen aspectes lúdics de les matemàtiques volem esmentar la realització excel·lent de Mitsumasa Anno a ***Deu nens es canvien de casa,*** publicat per Joventut. Deu nens que vivien a la casa de l'esquerra –en la qual destaquen uns interiors ben documentats, detallistes i canviants que conviden a l'observació– han decidit anar a viure, un darrere l'altre, a la casa de la dreta. El boníssim esquer per iniciar-se en el joc matemàtic de les sumes i les restes consisteix a comptar quants nens i quins van quedant en cada casa en els successius viatges de trasllat. En la mateixa línia lúdica, ens agradaria tenir editat en català el llibre de Kveta Pacovská ***Eins, fünf, viele,*** Ravensburger Buchverlag, en el qual la il·lustradora txeca posa de manifest el seu sentit del color i del disseny.

Llibres que juguen amb els objectes

Dels que utilitzen la selecció insòlita d'objectes com a matèria d'observació i de joc literari destacaríem per la seva qualitat la col·lecció ***Què veus? Un llibre d'endevinalles visuals,*** editat per

Barcanova, unes imatges impactants, farcides d'objectes on l'observació és fonamental per tal d'encertar les endevinalles que hi ha plantejades i per inventar-ne d'altres, fins i tot en anglès. O el sorprenent *Look-Alikes*, de Joan Steiner, Little, Brown and Company (existeix traducció al castellà), on els objectes, fins i tot els més corrents, esdevenen elements artístics gràcies a una enginyosa composició, les pistes vénen donades pels rodolins que els acompanyen. A destacar les imatges coloristes, hiperrealistes i de qualitat i les moltes aplicacions que suggereixen per a treballs de didàctica plàstica i visual.

BIBLIOGRAFIA

Àlbum. Images choisis par G. Bauret; G. Solotareff. París: L'École des loisirs, 1995

ANNO, M. *Deu nens es canvien de casa*. Trad. del castellà: P. Garriga. Barcelona: Joventut, 1991

BALAGUER, M. *Abecedari*. Barcelona: Cruïlla, 2000

Col·lecció *Els artístics casos d'en Fricandó*. Barcelona: Destino

Col·lecció *Lóguez joven música*. Salamanca: Lóguez

Col·lecció *La Marillina i els seus pollets*. Barcelona: Cruïlla, 2000

Col·lecció *Nas de barraca*. Barcelona: Onda

FORMIGUERA, P/ *Es diu cos: vocabulari corporal per a nens i nenes*. Barcelona: Barcanova, 1997

HOLT, L. *Camille i els gira-sols: un conte de Vincent van Gogh*. Trad. X. Borràs i Calvo. Barcelona: Serres, 2000

HOOPER, M. *La gran nit dels gossos*. Il·lustr. A. Curless; M. Burgess. Trad. X. Borràs i Calvo

LANUZA, E. *Abecedari de diumenge*. Il·lustr. C. Grau. València: Excma. Diputació, 1988

MARZOLLO, J. *Què veus davant teu?* Fotogrf. W. Wick. Trad. A. Jané. Barcelona: Barcanova, 1992 (Què Veus? Un llibre d'endevinalles visuals)

MARZOLLO, J. *Què veus per Nadal?* Fotogrf. W. Wick. Trad. A. Jané. Barcelona: Barcanova, 1992 (Què Veus? Un llibre d'endevinalles visuals)

MAYHEW, J. *Carlota descobreix els impressionistes*. Trad. X. Borràs i Calvo. Barcelona: Serres, 2000

MAYHEW, J. *Carlota i les llavors de gira-sol*. Trad. M. Palay Escardó. Barcelona: Serres, 2000

MAYHEW, J. *El museu de Carlota*. Trad. X. Borràs i Calvo. Barcelona: Serres, 2000

McKEE, D. *Charlotte's piggy banck*. Londres: Andersen Press, 1998

NORTHERST, B. V. *Per l'amor d'Auguste*. Trad. X. Borràs i Calvo

OLLÉ, M. A. *Beceroles: escriu amb objectes*. Fotogrf. C. Fargas. Barcelona: Beascoa, 1997

OXENBURY, H. *The nursery story book*. Londres: William Heinemann, 1985

PACOVSKÁ, Kvéta. *Alphabet*. [S.l.]: Ravensburger Buchverlag Otto Maier, 1996

PACOVSKÁ, Kveta. *Eins, fünf, viele*. [S.l.]: Rabensburger Buchverlag, 1990

Petit musée. Images choisis par A. Le Saux; G. Solotareff. París: L'École des loisirs, 1992. *Pequeño museo*. Barcelona: Corimbo 2000

STEINER, J. *Look-Alikes*. Boston: Little, Brown and Company, 1999

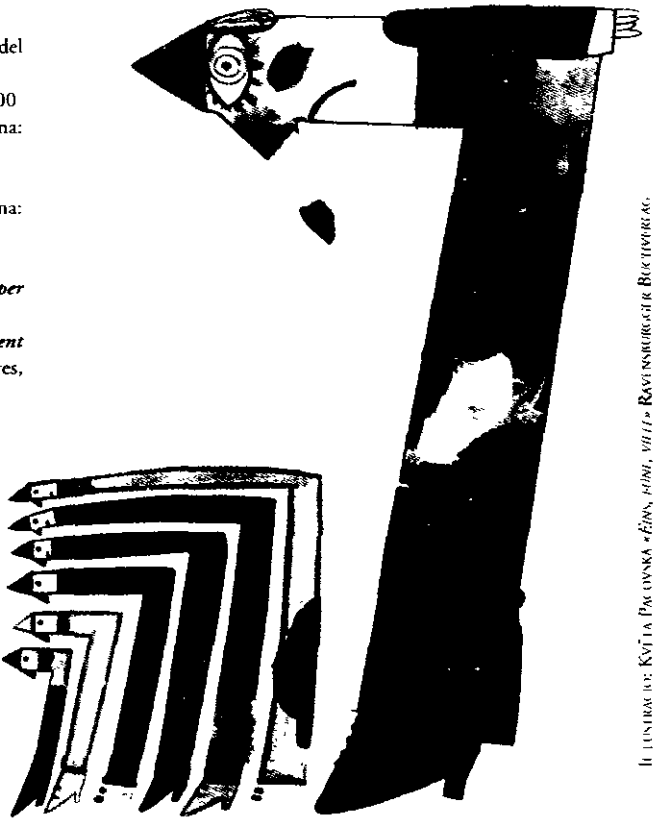

Il·lustració: Kvĕta Pacovská «Ĕins, fünf, viele» Ravensburger Buchverlag.